

Grans tendències globals d'un món en transformació

PLA DE L'ACCIÓ EXTERIOR DE CATALUNYA

Document de treball

Núm. 1 - març de 2009

Patronat
CatalunyaMón

Generalitat de Catalunya
Departament de la Vicepresidència
Afers Exteriors i Cooperació

El Pla de l'acció exterior de Catalunya és un projecte promogut per Afers Exteriors i Cooperació del Govern de la Generalitat de Catalunya que ha estat encarregat al Patronat Catalunya Món.

L'elaboració del Pla està dirigida per Santiago J. Castellà, professor de dret internacional públic i relacions internacionals i vicerector de Relacions Externes de la URV. Els membres de l'equip tècnic de direcció són Josep Manuel Barberà, director del Patronat Catalunya Món, M. Àngels Prats, cap de l'Àrea de Prospectiva, Anna Estrada, cap de l'Àrea d'Internacional, Rosa Navarro i Gerard Segú, tècnics, del Patronat Catalunya Món.

Des d'Afers Exteriors i Cooperació s'ha encarregat al Patronat Catalunya Món l'elaboració del Pla de l'acció exterior de Catalunya, un instrument polític per planificar estratègicament el conjunt de l'acció exterior del Govern de la Generalitat de Catalunya. L'objectiu d'aquest Pla és incrementar i millorar la coordinació de les diferents polítiques i dels diversos actors que intervenen en l'acció exterior de Catalunya, per tal que suposin un motor real per a la internacionalització de la societat catalana, del seu teixit econòmic, empresarial, universitari i intel·lectual, del conjunt d'entitats i agents socials, i, en definitiva, del país.

Aquest projecte s'ha iniciat amb una clara voluntat de transversalitat i d'integració de les aportacions del conjunt d'actors que tenen un paper en l'acció exterior i la internacionalització del país. Amb aquest objectiu s'han endegat múltiples iniciatives de debat, reflexió i intercanvi d'idees i experiències per tal d'assolir un document amb el màxim de consens que creï bases intel·lectuals sòlides i de futur.

Una d'aquestes iniciatives és una sèrie de sessions de treball especialment destinades a fer una anàlisi en profunditat d'alguns dels marcs de referència i temes clau per a aquest Pla. El document que teniu a les mans és el resultat de la primera d'aquestes sessions de treball, que va reunir ponents de primer nivell amb l'objectiu de definir les grans tendències actuals i de futur d'aquest món global en què vivim i quin és el paper que Catalunya hi pot jugar.

A continuació trobareu una síntesi dels temes tractats i informació de referència. Espero que us sigui útil i us porti nous elements d'anàlisi sobre el posicionament de Catalunya al món.

Roser Clavell i Soldevila

Viceconsellera d'Afers Exteriors i Cooperació
Secretària general del Patronat Catalunya Món

Programa

Casa Asia, Av. Diagonal, 373, Barcelona

18 de febrer de 2009

Grans tendències polítiques de les relacions internacionals contemporànies

- **Les transformacions del poder en el sistema internacional**

FRED HALLIDAY, professor de la London School of Economics i investigador ICREA adscrit a l'IBEI.

- **Perspectives actuals i futures dels Estats Units amb la presidència d'Obama**

JOAN RAMON RESINA, director del Programa d'Estudis Ibèrics, Stanford University.

- **Implicacions polítiques de la globalització contemporània**

JOSEP IBÁÑEZ, professor lector de relacions internacionals, Universitat Pompeu Fabra.

- **Nous patrons de seguretat i noves formes de conflictivitat armada**

RAFAEL GRASA, professor de relacions internacionals, Universitat Autònoma de Barcelona.

- **Els reptes polítics front l'augment de la pobresa i la desigualtat en el món**

NOÉ CORNAGO, professor de relacions internacionals, Universitat del País Basc.

- **El nou desordre internacional**

CARLOS TAIBO, professor de ciència política, Universitat Autònoma de Madrid.

- **Debat i conclusions**

Moderadora i relatora: CATERINA GARCIA, professora de relacions internacionals, Universitat Pompeu Fabra.

Grans tendències econòmiques en un món global

▪ **Introducció**

RAMON TORRENT, director de la Càtedra Internacional OMC/Integració Regional i catedràtic d'economia política, Universitat de Barcelona.

▪ **Prospectiva internacional: l'experiència des de l'Observatori de Mercats Exteriors**

MAITE ARDÈVOL, directora de l'OME (ACC1Ó).

▪ **Una visió global i des d'ens subestats**

PIERRE S. PETTIGREW, exministre d'Afers Estrangers i de Comerç del Canadà i conseller executiu de Deloitte & Touche LLP.

▪ **Catalunya en les grans tendències econòmiques en un món global**

JOAN TUGORES, catedràtic d'economia internacional de la Universitat de Barcelona i assessor de l'OME.

▪ **Debat i conclusions**

Moderador i relator: RAMON TORRENT, director de la Càtedra Internacional OMC/Integració Regional i catedràtic d'economia política, Universitat de Barcelona.

Principals idees de la sessió de treball

En el marc dels treballs destinats a l'elaboració del Pla de l'acció exterior de Catalunya, el Patronat Catalunya Món va organitzar una sessió de treball amb l'objectiu de promoure una anàlisi en profunditat de les grans tendències presents en el món actual i apuntar els possibles escenaris de futur. Aquesta reflexió hauria de permetre contextualitzar el paper de Catalunya en un món cada cop més heterogeni i global i, al mateix temps, emmarcar adequadament les propostes que haurien d'orientar l'acció exterior del Govern de la Generalitat de Catalunya.

Els ponents i els participants van ser convidats a debatre sobre el context internacional en el qual Catalunya s'ha de plantejar el seu paper de futur. La complexitat i la incertesa marquen aquest context internacional, amb nous escenaris impensables fa poc temps i, tal com es va posar de relleu, la crisi global actual que incideix en aquest panorama és tant econòmica i financera, política i institucional, com climàtica, poblacional i, fins i tot, de models i valors, sense precedents.

Malgrat el consens existent en considerar que el nucli del sistema internacional encara està liderat fonamentalment pels estats, es va evidenciar un cert marge d'acció de nous actors que s'han incorporat amb veu pròpia a l'esfera internacional. Això ha implicat una creixent pèrdua de la centralitat de l'estat dintre del sistema internacional, tant a escala supraestatal, amb la seva participació en organismes internacionals d'integració, com infraestatal, amb la creixent actuació internacional de diferents ens subestats.

En el decurs del debat es va parlar d'un «cert desordre mundial» amb el sorgiment de noves amenaces que desborden les tradicionals fronteres estatals i l'emergència de nous actors públics i privats que erosionen les pautes de comportament clàssiques dels estats. En aquest procés de pèrdua d'autonomia de l'estat, s'ha produït un traspàs silenciós de responsabilitat i incidència política cap a actors de la societat civil, com ara agents econòmics privats i moviments socials transnacionals.

Els experts van assenyalar que, tot i l'aparició d'aquests nous actors, els governs i les autoritats polítiques estatals o subestats, que tenen legitimitat normativa, social i política, estan en millors condicions de fer front als reptes de la globalització. Els actors privats de la nova escena internacional no disposen ni de la representativitat democràtica ni de l'obligació de retre comptes —*accountability*— que serien desitjables, pel que fa l'articulació de respostes col·lectives als reptes del nou ordre internacional.

La globalització i la desregularització fruit de les polítiques neoliberals de les darreres dècades també han generat riscos globals com ara el canvi climàtic, els moviments migratoris massius, l'aprofundiment en la fractura Nord/Sud, la criminalitat internacional i les crisis globals que posen de manifest l'esgotament del model de desenvolupament vigent, com també la introducció d'un nou concepte de seguretat humana davant les noves formes de conflictivitat. En aquest sentit, tots els experts van coincidir a assenyalar que les solucions tradicionals per fer front als problemes actuals han quedat obsoletes i que cal articular discursos i respostes innovadores i globals.

L'opinió va ser unànime en afirmar que ens trobem en l'inici d'una nova era, inaugurada amb la recentment estrenada presidència de Barack Obama al capdavant dels EUA. Una era on destaca un nou estil i una nova referència ètica que renoven la confiança, una declaració clara a favor del multilateralisme, un paper creixent de les economies emergents, tot ressaltant les asiàtiques, i una nova forma de governança, amb el retorn del paper de centralitat política de l'estat.

Cal constatar, també, que s'ha produït un desplaçament del centre de gravetat internacional de l'Atlàntic cap al Pacífic que obliga a replantejar els rols dels principals actors mundials. Durant el debat es va suggerir per a Europa un rol equivalent al de la Grècia clàssica, i es va fer una crida a aprendre d'altres realitats com a referent per definir nous models de desenvolupament.

En aquest context es van apuntar alguns dels reptes de la societat catalana en aquest nou escenari complex i incert.

El món és ara policèntric i centrat en el coneixement. El talent és ara divers i dispers. Apareixen noves formes de producció i centres diferenciats. L'eficiència sempre necessària ara ja no és suficient. El comerç tradicionalment de béns, ara se centra en l'especialització per tasques. El coneixement, abans un actiu intern, ara va més enllà de les organitzacions mateixes. El que abans era susceptible de ser internacionalitzat, ara segueix uns patrons diferents, entre els quals destaquen el talent, el coneixement, la formació, la tecnologia... **En temps especialment difícils cal protegir, tenir cura, incentivar i atreure el talent, la creativitat i la innovació, elements clau en el nostre paper de futur.**

Ara com ara, Catalunya és alhora centre polític i econòmic i gaudeix d'una bona posició per aprofitar les oportunitats d'internacionalització del seu teixit social i econòmic i de les estructures generadores de coneixement si arrisca de forma clara i directa amb el suport del Govern. En l'actual moment de crisi, **l'impuls del Govern és fonamental per mantenir i assegurar les opcions d'internacionalització de les empreses i les entitats de la societat civil.**

Catalunya ha d'aprofitar el desplaçament del centre de poder cap a les economies emergents i optar per un model que reforci el paper dels múltiples actors no situats en primera línia de visualització internacional (*hidden champions*). L'època de les grans companyies estrella (*big champions*) ha quedat endarrere i cal potenciar el treball constant, silencios i discret d'un teixit empresarial solvent i innovador.

En aquest sentit, va existir un consens general sobre la **necessitat que Catalunya reorienti la seva agenda política** tot prioritant la millora de la qualitat del capital humà, la cohesió social i les polítiques de desenvolupament.

Finalment, cal concloure que, malgrat que el sistema internacional continua estant principalment marcat per l'acció dels estats, no es pot negar el sorgiment d'altres actors que no estan sotmesos a la rigidesa de les relacions internacionals clàssiques basades en la defensa simbòlica de la sobirania i el territori. Actors que, com Catalunya, busquen adequar el seu potencial a l'espai internacional mitjançant formes més dinàmiques de paradiplomàcia orientades a la promoció econòmica del seu teixit

empresarial, a les interrelacions capdavanteres en la generació de coneixement, en l'acompanyament a la voluntat internacionalitzadora de la seva societat. Davant l'aparentment limitat marge d'influència que Catalunya té actualment en el context politicoeconòmic internacional, cal fer un esforç de reflexió per esbrinar quins àmbits i sectors són els prioritaris i com pot ser pionera, per posicionar-se internacionalment.

**Equip tècnic del Pla de l'acció exterior de Catalunya
coordinat pel Dr. Santiago J. Castellà, professor de dret internacional públic
de la Universitat Rovira i Virgili.**

Ponents

Caterina Garcia

És doctora en ciència política i de l'administració per la Universitat Autònoma de Barcelona, llicenciada en ciències de l'educació per la Universitat de Barcelona i en ciències de la informació per la Universitat Autònoma de Barcelona.

Actualment és professora titular de l'Àrea de Dret Internacional Públic i Relacions Internacionals de la Universitat Pompeu Fabra.

Ha publicat nombrosos estudis sobre l'acció exterior de Catalunya i altres ens subestats.

Fred Halliday

És doctorat per la London School of Economics i des de l'abril de 2008, és professor investigador ICREA a l'IBEI, l'Institut Barcelona d'Estudis Internacionals.

És d'origen irlandès i escriptor especialista en relacions internacionals i Orient Mitjà, amb especial referència a la Guerra Freda, l'Iran i la Península Aràbiga.

Joan Ramon Resina

És llicenciat en filologia anglesa per la Universitat de Barcelona i actualment és professor del Departament de Castellà i Portuguès a l'Stanford University.

Des del 1997 fins al 2006 va ésser professor en el Departament d'Estudis Romànics i en el Departament de Literatura Comparada a la Cornell University.

Josep Ibáñez

És doctor en estudis internacionals per la Universitat Pompeu Fabra i màster en ciència política per la Universitat Autònoma de Barcelona. És llicenciat en ciències polítiques i sociologia i en traducció i interpretació per la Universitat Autònoma de Barcelona. També en llengües modernes per la West of England University.

Actualment és professor lector de relacions internacionals de la Universitat Pompeu Fabra.

Rafael Grasa

És doctor en filosofia per la Universitat de Barcelona i professor titular de relacions internacionals de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Ha publicat nombrosos llibres i articles sobre teoria internacional, negociacions mediambientals globals, resolució de conflictes, investigació per a la pau i polítiques de cooperació al desenvolupament.

Noé Cornago

És doctor en ciències polítiques i sociologia i llicenciat en ciències de la informació. Actualment és professor titular de relacions internacionals a la Universitat del País Basc – Euskal Herriko Unibertsitatea i director del màster Cooperació internacional descentralitzada: pau i desenvolupament, en aquesta mateixa universitat.

És autor de nombroses publicacions sobre teoria de les relacions internacionals, transformacions de la diplomàcia, multilateralisme i desenvolupament internacional.

Carlos Taibo

És professor de ciència política i de l'administració a la Universitat Autònoma de Madrid on també ha dirigit el programa d'estudis russos de l'Institut de Sociologia de les noves tecnologies.

És autor d'una vintena de llibres, la seva majoria relatius a les transicions a l'Europa central i oriental contemporània.

Ramon Torrent

És catedràtic d'economia política de la Universitat de Barcelona.

Actualment és director de la WTO Law Chair (UB-OMC-Cambra de Comerç de Barcelona) i director de l'Observatori de la Globalització (UB-Parc Científic de Barcelona). Des del gener de 2005 és el coordinador de l'Observatori de les relacions UE – Amèrica Llatina.

Ha publicat nombrosos articles i capítols de llibres sobre integració regional a Europa i a Amèrica i ha participat també en diferents treballs i activitats del BID, la Comissió Europea, l'OMC i la UNCTAD.

Maite Ardèvol

És llicenciada en administració i direcció d'empreses per ESADE, màster en *international management* per l'HEC (Jouy-en Jossas, París), MBA per ESADE i CEMS màster.

Porta quinze anys en la gestió i la direcció estratègica d'àrees internacionals i acompanyant empreses en els seus processos d'internacionalització a ACCIÓ CIDEM/COPCA. Des de l'any 2005 dirigeix la unitat de prospectiva d'aquesta organització, l'Observatori de Mercats Exteriors (OME).

Pierre Pettigrew

És doctor en dret per la Universitat de Warwick (Regne Unit).

Té una distingida carrera tant en l'àmbit privat com en el públic. Ha ocupat diferents vegades el càrrec de ministre en successius governs del Canadà, com ara el de ministre d'Afers Estrangers entre juliol de 2004 i febrer de 2006.

Actualment és assessor executiu de Deloitte & Touche LLP.

Joan Tugores

És llicenciat en dret i doctor en ciències econòmiques.

És professor de teoria econòmica a la Universitat de Barcelona des de l'any 1977 i catedràtic des de l'any 1986.

És autor de nombroses publicacions en els àmbits d'economia internacional i globalització. Publica amb regularitat a mitjans de comunicació, entre els quals cal destacar *La Vanguardia*, *Expansión* i *Món Empresarial*.

Av. Diagonal, 418, 1r 2a
08037 Barcelona
Tel.: +34 93 4457100
Fax: +34 93 5541614

Edifici de la Generalitat a Girona
Plaça Pompeu Fabra, 1
17002 Girona
Tel.: +34 872 975148

Anselm Clavé, 2, 6è
25007 Lleida
Tel.: +34 973 230260
Fax: +34 973 239284

Rambla Nova, 118, 2n 1a
43001 Tarragona
Tel.: +34 977 245958
Fax: +34 977 228434

Cervantes, 7
43500 Tortosa
Tel.: +34 695 357049
Fax: +34 977 444370

www.patronatcatalunyamon.cat